

Wass Albert

Rövid önéletrajz

Teljes családi név: Szentgyeydi és Czegei gróf Wass Albert.

Szerzői név: Wass Albert vagy Wass Albert de Czege.

1908. január 8-án születtem a Kolozsvár melletti Válaszúton, Magyarországon.

Állandó lakhelyem 1944-ig: Vasasszentgotthárd, Szolnok-Doboka megye, Erdély, Magyarország.

Az első világháború következményeképpen 1918 decemberében a román hadsereg elfoglalta szülőföldemet, Erdélyt, ami addig Magyarország részét képezte. 1919. január 19-én, tízéves kisfiúként részt vettem azon a kolozsvári utcai tüntetésen, ahol a magyarok önrendelkezési jogukat követelték, annak szellemében, ahogyan azt az Amerikai Egyesült Államok elnöke, Wilson meghatározta. A tömegre rálöttek a románok. Családomból többen megsebesültek, néhányukat letartóztatták és megverték. Amint megpróbáltam fedezéket keresni magamnak, golyók süvítettek körülöttem és emberek hullottak a földre mindenfelé. Ez volt számomra a megváltozó világ első bemutatkozása.

A nemzeti méretű tiltakozás ellenére Erdélyt mégis Romániához csatolták és ezzel elkezdődtek kisebbségi sorsunk rémségei. Meg kellett tanulnunk románul, és megtiltották, hogy anyanyelvünket nyilvánosan használhassuk. Létünk minden vonatkozásában hátrányos megkülönböztetés áldozatai lettünk.

Vasasszentgotthárdi birtokunkat, amelyet 1142-ben adományozott Magyarország királya a Czegei Wass családnak, és amelyen azóta megszakítás nélkül élt családunk, erősen megcsónkította az új román hatalom: mindössze 200 acre megművelhető földet hagytak meg és 800 acre mocsaras és erdős területet. (1 acre: 40,47 ár) Az elkobzott területet egyrészt a román egyháznak adták, másrészt szétszították az újonnan betelepítettek között, akiket szánt szándékkal azért hoztak Romániából, hogy kibillentsek Erdély etnikai egyensúlyát.

Erős visszaélések közepette sikerült befejeznem alapfokú tanulmányaimat Kolozsváron, amelyet „Cluj” névre kereszteltek a románok. Hogy magasabb képzésben részesülhessek, el kellett hagynom az országot: Debrecenben (Magyarország), Hohenheimban (Németország), majd Párizsban tanultam. Diákkoromban a Debreceni Újság, a Budapesti Hírlap és az Ellenzék című lapok munkatársaként dolgoztam.

Első könyvem, egy verseskötet, 1927-ben jelent meg, majd ezt követte a második 1930-ban. 1931-ben a marosvásárhelyi színházban bemutatták egyik színdarabomat. Apám betegsége miatt 1932-ben hazatértem, hogy átvegyem a gazdálkodási teendőket, ekkor azonban azonnal behívtak a román hadseregbe, ahol egy évet szolgáltam. 1934-ben vettem át a gazdaság vezetését. Családi nyomásra 1935-ben feleségül vettem unokahúgomat, a hamburgi Siemers Évát. Így sikerült csak megóvnunk a családi birtokot a csődbejutástól. Ugyanebben az évben megjelent első regényem, A farkasverem, mely hamarosan sikerkönyvvé vált. Ennek a regénynek köszönhetem, hogy Baumgarten-díjban részesülhettem, és számos irodalmi társaság tagjává fogadott. Novelláim különböző irodalmi lapokban jelentek meg. Ezt követően publikált regényeim újabb elismerést jelentettek számomra. Tagja lettem a Kisfaludy Társaságnak és a Magyar Királyi Akadémia irodalmi tagozatának.

Nagyapám halála után, 1936-ban átvettem egyházi tisztségét: az erdélyi magyar református egyház püspökségének főgondnoka lettem. Ezt az egyházat 1526-ban alapították Erdélyben, akkor, amikor őseim törvénybe iktatták a vallásszabadság jogát.

1937 után Hitler hatása érezhetővé vált egész Románia területén. A kisebbségekre gyakorolt nyomás egyre elviselhetetlenebb lett. Mikor létrejött az úgynevezett Vasgárda, egyre gyakoribbak lettek a magyar-, zsidó- és egyéb kisebbségellenes támadások. Voltak, akiket mozgó vonatból löktek ki, másokat pedig az utcán vertek agyon...

Románia szoros szövetsége a hitleri Németországgal fokozatosan nacionalista fanatikusokká változtatta a románokat, annak a politikai jelmondatnak a jegyében, hogy „Románia a románoké!” Kisebbségiként egyre veszélyesebbé vált az élet számunkra, főleg azután, hogy Románia Hitler oldalán belépett a háborúba.

Ideiglenesen felszabadultunk a bécsi döntés következtében, amelyet 1940. augusztus 30-án írt alá Románia és Magyarország - olasz és német tárgyalások következtében. Az új határ Románia és Magyarország között, melyet Bécsben rajzoltak meg, pontosan Vasasszentgotthárdtól délre, az otthonunktól körülbelül egy mérföldnyire húzódott, kettészelve a birtokunkban lévő erdőséget.

1940. szeptember 10-én a falunkon keresztül visszavonuló román csapatok kifosztották a házunkat, elvitték a marháinkat, lovainkat, disznóinkat, lelőtték az egyik csordapásztort és megsebesítették a másikat. Szeptember 11-én, délután a magyar csapatok megérkeztek és elfoglalták az új határt. Mivel a mi házunk volt az egyetlen nagy ház a környéken, négy vendégszobánkat ideiglenesen lefoglalták főhadiszállásnak. Kimondták, hogy hadi törvénykezés lépett érvénybe. Ugyanakkor tudatták velünk azt is, hogy a határmenti megyék legalább három hónapig katonai kormányzás alatt fognak állni, mindaddig, amíg nem szerveznek szabad választásokat. (1941 januárjában állították vissza a civil közigazgatást.) Mivel előzőleg, még a román fennhatóság idején Anton Mocsonyi de Foen, Románia királyi vadászmeisterének kérésére - a vadállomány rendezésének szakértőjeként - a Kárpátok vadállományának felügyeletével foglalkoztam, kötelességemnek éreztem, hogy segítsek Dr. Ionel Popescunak, Szászrégen polgármesterének, a király fővadászmestere segédjének. Mindezt azért tettem, hogy a vadállomány menedzselése zökkenőmentesen kerüljön át az új vezetés hatáskörébe, s így elkerülhessük a könnyelmű pusztítást, amely híres jávorszarvascsordánkat is fenyegette. Szeptember 14-én sikerült beszereznem egy utazási engedélyt és egy ideiglenes személyazonossági igazolványt, melyet „visszatért magyar állampolgár” címen állítottak ki a nevemre. Egy katonai teherszállító autó vitt el Szamosújvárra, ahonnan más katonai járművek segítségével - mivel sem vonatok, sem buszok nem közlekedtek még -, 15-én eljutottam Ratosnyára. Másnap lóháton, Bakos vadőr kíséretében felmentem a Dealu Brad nevű központi vadászházunkhoz.

Körülbelül szeptember 25-én, nem vagyok biztos a dátumban, a feleségem üzenetet küldött otthonról, arra kérve, hogy azonnal térjek haza, mert Csaba fiunk váratlanul megbetegedett. Mire hazaértem, a fiam már meghalt.

A temetés után néhány napot még otthon maradtam, majd visszatértem a Dealu Brad vadászházba, ahová ezúttal magammal vittem a feleségemet is. Míg otthon tartózkodtam, megtudtam, hogy távollétem idején a határőrök elfogtak négy személyt, akik az erdőn keresztül törvénytelenül próbáltak átjutni a határon. Aznap éjjelre a házunkba vitték őket, ahová Pakuts kapitány, a biztonsági tiszt be volt szállásolva, az ő parancsára a foglyokat a megyeszékhelyre kellett volna szállítani további kihallgatások végett. Tudomásomra jutott, hogy körülbelül 7 kilométerre Vasasszentgotthárdtól, a Cege-tó másik végénél a foglyok szökni próbáltak a mocsáron keresztül, mire a katonák agyonlőtték őket. Azt is megtudtam, hogy a katonai kivizsgálás megkezdődött az ügygel kapcsolatban.

Novemberben ismét hazatértem, és 1941 januárjának közepéig maradtam otthon, amikor a budapesti Erdészeti és Mezőgazdasági Minisztérium kinevezett „erdészfelügyelőnek” Désre. Ugyanezen év márciusában a kolozsvári Ellenzék című lap irodalmi szerkesztője

lettem. Ebben a lapban már évek óta közöltem publicisztikai írásokat és novellákat.

Ettől kezdve az időmet úgy kellett beosztanom, hogy eleget tehessek hármas feladatkörömnek. Egyrészt az otthoni gazdaságot kellett rendeznem, édesapámat segítve a munkában, másrészt az erdészfelügyelői feladataimat kellett ellátnom, s mindezek mellett a lap vasárnapi számainak szerkesztési teendőit is el kellett végezniem.

Mint tartalékos tisztjelöltet 1942 májusában behívtak egy három hónapos kiképzésre, melynek végeztével a Magyar Királyi Lovasság zászlós rangját kaptam; ez volt a legalacsonyabb fokozata a megbízott tisztteknek.

Amikor 1943 márciusában az Ellenzék főszerkesztőjét behívták a hadseregbe, ideiglenesen engem bíztak meg a helyettesítésével. Július elsején azonban, amikor két német a Gestapótól behatolt a szerkesztőségbe, felmutatva a parancsot, hogy a német hadsereg megbízásából „felügyelniük” kell a lapot, egyszerűen kisétáltam az irodámból és felmentem a hegyekre. Két hét múlva édesapám régi barátja, Veress Lajos tábornok üzent, hogy a németek „keresnek” engem. Hogy elkerülje a kellemetlenségeket, Veress tábornok, aki az Erdélyben állomásozó magyar hadsereg parancsnoka volt, egyenruhát adott nekem, s mint alhadnagyot Ukrajnába küldött a 9. Magyar Királyi Lovassággal, ahonnan csak karácsonykor tértem vissza. 1944 januárjában Veress tábornok kinevezett a dél-erdélyi, akkor még román fennhatóság alatt álló Brassóban (Brasov) állomásozó német-olasz tiszti bizottság kommunikációs tisztjének. Az volt a feladatom, hogy jelentsem a bizottságnak a románok magyar kisebbséggel szemben elkövetett jogtalanságait. Naponta legalább két-három embert tartóztattunk le, ütlegetéseket és gyilkosságokat vizsgáltunk ki, amelyeknek mind a helyi magyar lakosság volt az áldozata.

1944 áprilisában visszahívtak, majd újra kineveztek Veress tábornok szárnysegédének. Ebben az időben a tábornok, aki titkos vezetője volt a náciellenes magyar földalatti mozgalomnak, Horthy közvetlen parancsára kapcsolatot létesített a Szövetséges Főhadiszállásokkal, és megpróbált alkut kötni velük, felajánlva, hogy a németek ellen fordul az egész magyar hadsereggel együtt, és ezáltal lerövidíti a háborút, ha a Szövetségesek garantálják azt, hogy az oroszok nem fognak bevonulni a Kárpát-medencébe, és Magyarországot a Jugoszláviából felvonuló angol és amerikai csapatok fogják majd megszállni. Veress tábornok szárnysegédéként aktívan részt vettem ezeken a földalatti tárgyalásokon. Próbálkozásaink azonban eredménytelenek maradtak. A válasz mindig ugyanaz volt: „Vegyétek fel a kapcsolatot Sztálinnal. Magyarország Oroszország érdekkörében van.”

Veress tábornokot 1944 szeptemberében váratlanul letartóztatták a németek.

Szárnysegédéként én is erre a sorsra jutottam, de rangomnak köszönhetően néhány nap múlva szabadon engedtek, és visszanyertem előbbi pozícióm: Veress tábornok utódjának, Kovács tábornoknak az adjutánsa lettem. Az ő távozása után ugyanebben a tisztségben maradtam Fónagy tábornok, majd Tilger tábornok mellett is.

Októbertől csapataink Erdélyen majd Magyarországon keresztül vonultak vissza, erős orosz-román támadások közepette. Ennek ellenére mégis elég sokszor sikerült hosszabb-rövidebb időre visszahódítanunk egyes városokat és falvakat, ahol a románok és oroszok néhány napot töltöttek. Amit ott láttam, sohasem tudom elfelejteni: halálra erőszakolt magyar lányokat, egészen kicsiket, hároméveseket is, megcsonkított, lefejezett magyar férfiakat és nőket. Az a gonosz vérengzés, amelyet a románok és oroszok a magyar civil lakosság ellen elkövettek, mindent felülmúlt, amiről valaha is hallottam.

A következő év márciusában Nyugat-Magyarországra, Sopronba kerültem, az osztrák határ mellé. Meglátogathattam Veress tábornokot a kőhalmai börtönben, néhány kilométerre a várostól. A hűséges magyar hazafi a börtönőröknek köszönhetően még mindig kapcsolatban

állt a földalatti mozgalommal és arra készült, hogy újraszervezzék a demokratikus Magyarországot, közvetlenül a közeledő orosz seregek általi „felszabadítása” után. Erősen remélte, hogy az angol és amerikai kormány nem fogja engedni az oroszoknak, hogy a szükségesnél többet időzzenek magyar területeken, és a távozásuk után majd lehet szabad választásokat tartani.

Mikor a kőhalmi börtönben megmondtam a tábornoknak a tervem, hogy civil ruhába öltözöm, és egy ideig még Sopronban maradok, majd visszatérek Erdélybe, amint csak lehet, erősen ellenezte a szándékomat. Megparancsolta, hogy hagyjam el az országot, hiszen íróként az a feladatom, hogy életben maradjak, és elmondjam a világnak, hogy mi történt a nemzetemmel. Titkos kapcsolatai révén két nappal a nála tett látogatásom után parancsot kaptam, hogy kísérjem el azt a Sopronból nyugat felé tartó vonatot, amelyen a magyar tisztek családjai utaztak, köztük feleségem és négy gyermekünk is, akik Erdélyből - feleségem német kapcsolatai révén - menekültek ki Sopronba.

Az erős orosz támadások ellenére vonatunk el tudta hagyni Magyarországot. Később derült ki, hogy ez volt az utolsó szerelvény, amelyiknek ez sikerült. Áprilisban érkeztünk meg - Ausztrián és Csehszlovákián keresztül - Németországba, ahol egy Bleibach nevű kis faluban, a Bajor-erdőkben elfogyott az üzemanyagunk. Itt találkoztunk az amerikai csapatokkal.

Miután kiengedtek a regensburgi POW-táborból, a családommal visszatértem Bleibachba, és ott maradtunk 1949 májusáig. Rövid ideig az Amerikai Katonai Kormány ellenőréként dolgoztam, majd erdőkitermelésnél kaptam munkát, aztán kertészként és szabadúszó íróként tevékenykedtem. Sok novellát közöltem ebben az időben. Az Adjátok vissza a hegyeimet c. írásom bestseller lett, lefordították németre, spanyolra, hollandra és angolra.

Feleségem a gyerekekkel 1949 májusában hajdani szülővárosába, Hamburgba költözött, ahol a családja nagy tiszteletnek örvendett. Rövidesen én is utánuk mentem, hogy együtt lehessenek a fiaimmal. Itt éjjeliőrként dolgoztam a sógorom építkezési vállalatánál, s ezzel egyidőben világi lelkészként szolgáltam a magyar menekültek kis református közösségében. Ugyanebben az évben jelentkeztem az Egyesült Államokba kivándorolni szándékozók listájára. Ezt a lépést azonban feleségem megtagadta, és elintézte, hogy visszatartsák betegség címén, amíg megalapozom az életünket Amerikában.

Négy fiammal és egy idős asszonnyal, Moldován Ágnessel együtt, aki vállalta, hogy anyjuk helyett gondját viseli a gyermekeknek, hamarosan behívtak előkészítésre a Wentorf-táborba, ahol körülbelül egy évet töltöttünk. Itt a református közösség világi papjaként dolgoztam ismét. Ebben a táborban a magyarokon kívül lettek, litvánok és észtek is voltak.

1951. szeptember 21-én érkeztünk meg New York kikötőjébe a General Muir nevű hajóval, amelyen a református utasok világi lelkészeként és a hajó újságjának szerkesztőjeként dolgoztam.

New York-ból a támogatóm, az Ohio állambeli, Bellair-i W.G. McClain autójával vitt Bellair-be, ahol McClain gazdaságának irányítása várt rám. Ugyanakkor állást ajánlottak fel számomra a Szabad Európa Rádiónál, havi 200 dolláros keresettel. Nem volt semmi kitétel a tartózkodási helyemre vonatkozóan, heti rendszerességgel el kellett küldenem nekik postán az írásaimat az amerikai mezőgazdaságról és életmódról.

1952 januárjában beadtam a válópert, a válást májusban mondták ki. Nem sokkal ezután vettem nőül jelenlegi feleségemet. Miután családi problémák miatt széthullt a McClain-farm, és eladták, 1952-ben családommal együtt a floridai Astorba költöztem. Ekkor még a Szabad Európa Rádió munkatársa voltam.

Körülbelül egy év múlva a fiaim anyja, Eva Siemers megérkezett az Egyesült Államokba és perelni kezdett a válás semmissé tételéért. Csak egy bizonyos pénzösszeg ellenében egyezett

volna bele a válásba, ám ez az összeg túlságosan is nagy volt a keresetemhez képest. Végül sikerült megoldani az ügyet a törvényszéken, majd beadtam igénylésemet az amerikai állampolgárságért, amit 1957. január 4-én kaptam meg a floridai Orlando szövetségi törvényszéken.

Ugyancsak januárban kiképzői munkára kértek föl a Deland-i Floridai Katonai Akadémia részéről, ahol áprilisig dolgoztam. Áprilisban a Floridai Egyetem Idegen Nyelv Tanszéke tanári állást ajánlott föl. Miután átköltöztem a Florida állambeli Gainesville-be, tizenkét évig dolgoztam az egyetemen, 1970-ig, amikor nyugdíjba vonultam, hogy végre az írásnak és műveim kiadásának szentelhessem az időmet.

Az egyetemen eltöltött évek lehetővé tették, hogy taníttathassam fiaimat. Egyikük a West Point-i katonai akadémián tanult, színjelessel végzett, és miután kétszer megjárta Vietnámot, majd néhány évet oktatóként dolgozott a West Point-on, most a Washington állambeli Fort Lewis főhadnagyaként szolgál.

Egyetemi munkásságom idején magyar és angol könyvek kiadása mellett a nácizmusról és kommunizmusról szóló előadásokat tartottam Amerika- és Kanada-szerte, tanácsadója voltam a Fiatalkorú Amerikaiak A Szabadságért elnevezésű egyetemi mozgalomnak, létrehoztam az Amerikai Magyar Szépművészeti Czéhet, a Duna-menti Kutató és Információs Központot és a Danubian Press kiadóvállalatot.

Miután visszavonultam az egyetemről, egész életemet ennek a három szervezetnek szenteltem. Ezek azt a célt szolgálták, hogy nyilvánosságra hozzák az igazságot a Duna-menti országok történelmi, politikai, társadalmi és gazdasági problémáiról. Szívügyemnek tekintetem a Románia Szocialista Köztársaságban élő elnyomott kisebbségek helyzetének bemutatását. A velük szemben megnyilvánuló brutális bánásmódra világszerte felfigyeltek az utóbbi években.

Az Erdélyi Világszövetség első elnöke voltam. (Ez a szervezet a világ 134 erdélyi csoportosulását és társaságát foglalja magába.) Az Amerikai Magyar Szövetség alelnöke és a Lengyel-Magyar Világszövetség igazgatója vagyok, tagja az Árpád Akadémiának, a Templomosok és a Szent László lovagrendjének.

Az életem mindig is nyitott könyv volt. Az most is, és az lesz a jövőben is. Nincs rejtegetnivalóm, és nem kell elnézést kérnem egyetlen tettemért sem. Íróként, a Nemzetközi Pen Club tagjaként azt teszem, amit ennek a nagy szervezetnek a jelmondata hirdet: egy összekuszált világ emberiségének lelkiismerete vagyok.

Albert Wass de Czege

Astor, Florida, 1979. augusztus 22.

Az általam leírtak hitelességét az alább személyek tanúsíthatják:

Dr. Francis Wagner, Dr. Elek Horváth, E. Padányi Gulyás, Mrs. Eva Atkinson, Dr. Ida Bobula, Gábor Bodnár, Tibor Florián, Dr. Julius Molnár, Dr. Z. Ovary, Dr. Alex Szecsey, Rev. Zoltán Szabó, Dr. John Nádas, Dr. M. Majoros, Dr. Daniel, Vizsolyi, L. Eszenyi.

(Forrás: mariaorszaga.hu - fordította: András Ágnes)